

N YTT OM MINERALER

ET NYFUNN AV

FENAKITT I BJØNNDALEN

BRUK (FORTSETTELSE FRA
STEIN 3-07)

Hans-Jørgen Berg &
Rune S. Selbekk
Naturhistorisk museum
(NHM), Geologi
Universitetet i Oslo

Bildene som ikke fikk plass i
forrige utgave:

Tom Busch ved funnstedet i
Bjønndalen bruk.

28 millimeter lang fenakittkrystall med kalsitt fra
Bjønndalen bruk. Samling Tom Busch.
Foto Per E. Ås (NHM).

EN KOMMENTAR OM "BERYLLIUMHOLDIGE

MINERALER I SYENITT"

Av Lars O. Kvamsdal,
Tømteveien 102, 2013 Skjetten

lars.kvamsdal@gjelleraas.skedsmo.kommune.no

En kommentar til artikkelen i STEIN nr. 3, 2007, s. 32: "Et nytt funn av fenakitt i Bjønndalen bruk" av Hans-Jørgen Berg og Rune S. Selbekk.

I artikkelen hevder forfatterne følgende:

"Og det er heller ikke funnet berylliumholdige mineraler i miarolittiske hulrom i syenitten,"

Her har nok forfatterne oversett noe:

Det er kjent i alt 5 forskjellige berylliummineraler fra syenittene i Oslofeltet, og ikke mindre enn fire av dem er funnet kun 3 km fra Bjønndalen i Nittedal, i Kristiansenbruddet ved Bånkall, ikke langt fra Grorud i Oslo.

HELVIN $Mn_2Be_3(SiO_4)_3S$

Helvin fra syenitten er første gang nevnt i litteraturen i 1950. Neumann beskriver et funn som ble gjort på en studentekskursjon 27. august 1936 av dr. H. Bjørlykke. Ekskursjonen ble ledet av professor V. M. Goldschmidt.

Lokaliteten er beskrevet som 300 m nord for gården Flaen nær Grorud, omtrent 7 km nordøst for Oslo. Krystallen var stor, med kantlengder på 5 mm. Fargen betegnes som gul-brun (Neumann 1950 s. 234).

Stedet ligger ca. 6 km fra Bjønndalen.

Senere er helvin beskrevet fra Kristiansenbruddet av Oftedal og Sæbø (1963 s. 405). De blander sammen

forekomsten ved Flaen med Kristiansenbruddet. En forklaring på dette er gitt under helvin i heftet "Mineraler fra nordmarkitt og grefsensyenitt i Oslofeltet" (Kvamsdal 1998, s. 48).

MILARITT $K_2CaAl_2Be_4Si_{24}O_{60} \cdot H_2O$

Bjørlykke melder i årsberetningen fra NGU 1959 at det er identifisert milaritt og stolzitt fra Grorud (Bjørlykke 1960 s. 249). Det dreier seg også her om Kristiansenbruddet (Kvamsdal 1998, s. 48). Dette er første gang milaritt er omtalt fra Norge.

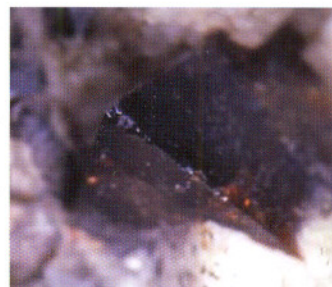
Oftedal og Sæbø nevner milaritt fra Kristiansenbruddet i en artikkel om helvin (Oftedal og Sæbø 1963 s. 406). Forfatterne kaller bruddet feilaktig for Flaen (Kvamsdal 1998, s. 48).

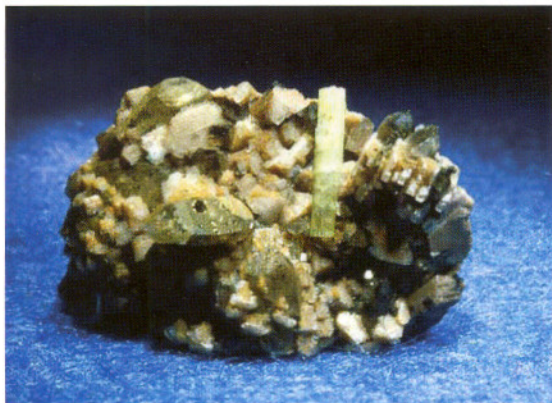
BERTRANDITT- $Be_3Si_2O_7(OH)_2$

Bertranditt er også for første gang nevnt fra denne syenitten av Oftedal og Sæbø i en artikkel om helvin fra Kristiansenbruddet (Oftedal og Sæbø 1963 s. 406).

Forfatterne kaller altså bruddet feilaktig for Flaen (Kvamsdal 1998, s. 48).

I en fylligere artikkel om mineralene i Kristiansenbruddet (forfatterne kaller fremdeles bruddet for Flaen), gir de en nærmere beskrivelse av bertranditten. Krystallene er nesten alltid mindre enn 1 mm. De fleste viser tvillingdannelse, og i to tilfeller er den

MILARITT, Kristiansenbruddet, Bånkall, Oslo.
 Lengden på krystallen er 7 mm. Samling: L.O.
 Kvamsdal, kat. nr. Gj 27.1.
 Foto: Hans-Jørgen Berg.

karakteristiske V-tvillingen observert. Krystallene er fargeløse til grønne og gjennomsiktige (Oftedal og Sæbø 1965 s. 173).

FENAKITT - Be_2SiO_4

I artikkelen fra 1965 beskriver forfatterne også fenakitt fra Kristiansenbruddet (Oftedal og Sæbø 1965 s. 171 - 175).

Fenakitt forekommer som fargeløse og gjennomsiktige krystaller, de fleste er mindre enn 1 mm. De fant i alt 12 krystaller, en vokser på kvarts, de andre på orthoklas. Sammen med fenakitt opptre fluoritt, allanitt-(Ce) og milaritt.

Og det femte berylliummineralet? Det er bazzitt fra syenitten ved Midtmoen, Surka i Lunner

(Kvamsdal 1998, s. 41 - 42). Men det er en annen historie.

Referanser:

- Bjørlykke, H. (1960) Årsberetning for 1959. Årbok for 1959. Norges Geologiske Undersøkelser, 211, s. 232 - 270.
- Kvamsdal, L. O. (1998) Mineralene fra nordmarkitt og grefsensyenitt i Oslofeltet. Skjetten, eget forlag.
- Kvamsdal, Lars O., 1993. Noen mineraler fra nordmarkitten mellom Roa og Maura. Stein, årg. 20, nr. 1, s. 30 - 45.
- Neumann, H. (1950) A new find of Helvite in the Oslo Area. Norsk Geologisk Tidsskrift, nr. 28, s. 234.
- Oftedal, I. og Sæbø, P. Chr. (1963) Contributions to the mineralogy of Norway, No 18. Classification of some Norwegian members of the helvine group. Norsk Geologisk Tidsskrift, nr. 43, s. 405 - 409.
- Oftedal, I. og Sæbø, P. Chr. (1965) Contributions to the mineralogy of Norway, No 30. Minerals from Nordmarkite Druses. Norsk Geologisk Tidsskrift nr. 45, s. 171 - 175.
- Vil du vite mer om mineraler i Oslofeltets syenitter, kan heftet "Mineraler fra nordmarkitt og grefsensyenitt i Oslofeltet" anbefales (Kvamsdal 1998). Heftet koster kr 150,- og du får tak i det ved å henvende deg til forfatterne av ovenstående artikkel. Anbefales, - Lars har gjort en kjempejobb! red.*